

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR

VAZIRLIGI

ILMIY
AXBOROTNOMA

2023

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI
ILMIY AXBOROTNOMASI

- НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК НАМАНГАНСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА
- SCIENTIFIC BULLETIN OF
NAMANGAN STATE UNIVERSITY

ISSN:2181-0427

journal.namdu.uz

Bosh muharrir: Namangan davlat universiteti rektori S.T.Turg'unov

Mas'ul muharrir: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor Sh.N.Ataxanov

Mas'ul muharrir o'rinbosari: Ilmiy-tadqiqot va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i O.Imomov

T A H R I R H A Y ' A T I

Fizika-matematika fanlari: akad. S.Zaynobbiddinov, akad. A.A'zamov, f-m.f.d., prof. B.Samatov, f-m.f.d., dots. R.Xakimov, f-m.f.d., dots. B.Abdulazizov, f-m.f.n., dots. A.Xolboyev.

Kimyo fanlari: akad. A.To'rayev, akad. S.Nigmatov, k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, t.f.d., v.b. prof. G'Doliyev, k.f.n., dots. T.Sattorov, k.f.n., dots. A.Hurmamatov., PhD. D.S.Xolmatov.

Biologiya fanlari: akad. K.Tojibayev, akad. R.Sobirov, b.f.d., prof. A.Batashov, b.f.d., prof. N.Abdurahmonov, b.f.d., dots. F.Kushanov, b.f.d. A.Kuchboyev, b.f.n., dots. D.Dexqonov.

Texnika fanlari: t.f.d., prof. A.Umarov, t.f.d., prof. S.Yunusov.

Qishloq xo'jaligi fanlari: g.f.d., prof. B.Kamalov, q-x.f.n., dots. A.Qazaqov.

Tarix fanlari: akad. A.Asqarov, s.f.d., prof. T.Fayzullayev, tar.f.d, prof. A.Rasulov.

Iqtisodiyot fanlari: i.f.d., prof. N.Maxmudov, i.f.d., prof.O.Odilov.

Falsafa fanlari: f.f.d., prof. M.Ismoilov, f.f.d. dots. Z.Isaqova, f.f.d., G.G'affarova, f.f.n. dots. L.Yuldasheva, f.f.d., dots. T.Ismoilov, PhD. A.Abdullayev.

Filologiya fanlari: fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, PhD. H.Solixo'jayeva, PhD. dots. U.Qo'ziyev, PhD. H. Sarimsoqov, fil.f.d., N.Dosboyeva.

Geografiya fanlari: g.f.d., dots. B.Kamalov, g.f.d., prof. A.Nigmatov, g.f.d., dots. A.Nazarov.

Pedagogika fanlari: p.f.d., prof. U.Inoyatov, p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. O'.Asqarova, p.f.n., dots. M.Nishonov, p.f.n., dots. A.Sattarov, p.f.n., dots. M.Asqarova, p.f.n., dots. Sh.Xo'jamberdiyeva, p.f.d., dots. S.Abdullayev, PhD. D.Sarimsakova.

Tibbiyot fanlari: b.f.d. G'.Abdullayev, tib.f.n., dots. S.Boltaboyev.

Psixologiya fanlari: p.f.d., prof. Z.Nishanova, p.f.n., dots. M.Maxsudova.

Texnik muharrir: N.Yusupov.

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Boburshox ko'chasi, 161-uy

Faks: (0369)227-07-61 **e-mail:** info@namdu.uz

Ushbu jurnal 2019 yildan boshlab O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosati qarori bilan fizika-matematika, kimyo, biologiya, falsafa, filologiya va pedagogika fanlari bo'yicha Oliy attestatsiya komissiyasining dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

"NamDU ilmiy axborotnomasi – Научный вестник НамГУ" jurnali O'zbekiston Matbuot va axborot agentligining 17.05.2016-yildagi 08-0075 raqamli guvohnomasi hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA) tomonidan 2020-yil 29-avgust kuni 1106-sonli guvohnomaga binoan chop etiladi. "NamDU Ilmiy Axborotnomasi" elektron nashr sifatida xalqaro standart turkum raqami (ISSN-2181-1458)ga ega NamDU Ilmiy-texnikaviy Kengashining 2023-yil 10-iyundagi kengaytirilgan 6-sonli yig'ilishida muhokama qilinib, ilmiy to'plam sifatida chop etishga ruxsat etilgan (Bayonnoma № 6). Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI 2023

BARKAMOL INSON VATANPARVARLIKNING BOSH SUBSTANSIONAL KOMPONENTI-SUB'YEKTI SIFATIDA

Kalkonov Eshmatboy Toshpulatovich

Chirchiq davlat pedagogika universiteti dotsenti, falsafa fanlari nomzodi

Annotatsiya: Maqolada har doim dolzarb bo'lgan vatanparvarlikning axloqiy tamoyillari muhokama qilinadi va bugungi kunda ham dolzarbdir. Aynan shu nuqtai nazardan maqolada vatanparvarlikning ijtimoiy-falsafiy xususiyatlari yoritiladi. Shuningdek maqolada, umumijtimoiy qonunlar to'g'risida ijtimoiy-falsafiy bilimlar asosida vatanparvarlikni substansional komponentlari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Vatan, vatanparvar, vatanga muhabbat, vatanparvarlik tuyg'usi, vatanga xizmat qilish, Vatan ozodligi, Vatan mustaqilligi, Vatan ravnaqi.

СОВЕРШЕННЫЙ ЧЕЛОВЕК КАК ОСНОВНАЯ СОДЕРЖАТЕЛЬНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ-СУБЪЕКТ ПАТРИОТИЗМА

Калконов Эшматбой Тошпулатович,

доцент, к.ф.н. Чирчикского государственного педагогического университета

Аннотация: В статье рассматривается моральный принцип патриотизма, который являлся злободневным во все времена, он и сейчас является актуальным. Именно эта черта патриотизма раскрывается в статье с точки зрения социальной философии. Также в статье раскрываются содержательные компоненты патриотизма на основе социально-философских знаний об общих социальных закономерностях.

Ключевые слова: Родина, патриот, любовь к Родине, патриотизм, служение Родине, свобода Родины, независимость Родины, процветание Родины.

THE PERFECT MAN AS THE MAIN CONTENT COMPONENT - THE SUBJECT OF PATRIOTISM

Kalkanov Eshmatboy Toshpulatovich

Associate Professor, candidate of philosophy of the Chirchik State Pedagogical university

Abstract: The article discusses the moral principle of patriotism, which has been topical at all times, and it is still relevant today. It is this feature of patriotism that is revealed in the article from the point of view of social philosophy. The article also reveals the content components of patriotism based on socio-philosophical knowledge about general social patterns.

Key words: Motherland, patriot, love for the Motherland, patriotism, service to the Motherland, freedom of the Motherland, independence of the Motherland, prosperity of the Motherland.

Kirish

Vatanparvarlik kishilarning eng qadimiy va asrlar davomida sayqal topgan tuyg'ularidan biri bo'lib, u hamma vaqt konkret – tarixiy mazmunga, o'ziga xoslikka ega. Buning oqibatida vatanparvarlikning milliy va umuminsoniy jihatlari yuzaga kelgan. Jahonda mamlakat mudofaasining asosiy ko'rsatkichi vatanparvarlik hissi yuqori darajada rivojlangan, fidoyi, bilim va tajribasini Vatanga baxshida etuvchi avlodni shakllantirish hisoblanadi. Bugungi kunda,

yoshlarimizni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda milliy qadriyatlar, shuningdek, milliy mafkura asosiy poydevor bo'lib xizmat qiladi. Yoshlar mafkuraviy tushunchalar bilan tarbiyalanar ekan, ularda dastlab vatanparvarlik ruhini shakllantirmoq muhim. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta'biri bilan aytganda "Xalqimiz, ayniqsa, yoshlar o'rtasida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini kuchaytirish, ushbu sohadagi qadriyat va an'analarimizni targ'ib etish, askar va ofitserlarimizning zamon qahramonlari sifatidagi qiyofasini badiiy asarlar, spektakl va filmlar orqali keng yoritib berish alohida ahamiyatga ega. Bu borada taniqli olimlar, adib va shoirlarimiz, ijodkor ziyolilar, madaniyat namoyandalari yanada samarali faoliyat olib boradilar, deb ishonch bildiraman"[1, 373]. Barchamizga yaxshi ma'lumki, vatanparvarlik har bir davlat hayotining ma'naviy asosi hisoblanadi va jamiyatni har tomonlama rivojlantirish borasida eng muhim safarbar etuvchi kuch sifatida namoyon bo'ladi. Bu, o'z navbatida, mazkur fazilatlarni shakllantirish mexanizmlarini, rivojlantirish texnologiyasini ishlab chiqishni taqozo etadi. Shu bois, bugun dunyoda milliy vatanparvarlikning genezisi, evolyusiyasi va transformatsiyasi; millatlararo munosabatlarda vatanparvarlikning o'rni; vatanparvarlik va geosiyosat muammosi; vatanparvarlik fenomenining axloqiy mazmuni, o'zgarish dinamikasi kabi masalalarga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Insoniyat yaratgan ma'naviy merosida vatanparvarlik, qahramonlikka doir g'oyalar mifologik, diniy-didaktik, epik yo'nalishdagi Avesto, Tripitaka, Ramayana, Maxabxarata, Iliada, Alpomish kabi asarlarda, Qur'oni karim va hadisi shariflarda hamda mumtoz adabiyotimiz namunalarida, ko'plab faylasuflarning asarlarida uchraydi.

Buyuk mutafakkirlarimiz Alisher Navoiy, Zahriddin Muhammad Bobur, Ahmad Yassaviylarning badiiy va she'riy asarlaridan ilhomlangan, Abdulla Oripov, Erkin Vohidovlarning asarida Vatan mavzusi asosiy edi.

Davlat hujjatlarida vatanparvarlik – Vatanga muhabbat, o'z Vatanga sadoqat, uning manfaatlariga xizmat qilishga intilish va unga tayyorlik, fidoyilik, uni himoya qilishga intilish deb ta'riflanadi.

Mustaqil davlatlar hamdo'stligi davlatlarida A.T.Abdullayev, G.V.Agapova, A.A.Aronov, O'.Abilov, A.K.Bikov, G.D.Gachev, D.D.Glaskix, V.S.Gorbunov, N.V.Ippolitova, E.Yu.Logacheva, V.I.Lutovinov, Q.N.Nazarov, A.E.Virshikov, M.B.Kusmarsev, V.M. Mejuyev, V.Yu.Mikryukov, B.S. Musina, F.D.Rasskazova, S.N.Tomilina. E.T.Qalqonov va boshqalarning ilmiy ishlar vatanparvarlik muammosiga bag'ishlangan.

Tarixni dialektik madaniy tushunish va uning pirovard natijasi - sivilizatsion yondashish doirasida berilgan nazariy xulosalar, xususan, umumijtimoiy qonunlar to'g'risida ijtimoiy-falsafiy bilimlar asosida biz ham vatanparvarlikni bir butun madaniy hodisa deb oldik va uning substansional komponentlari va qonunlarini oydinlashtirishga harakat qildik.

Natijalar

Vatanparvarlik, substansional aspektda, avvalambor, o'z sub'yektiga ega. U sub'yektsiz - hech narsa. Vatanparvarlik tuyg'usi sub'yektlariga bog'liq holda ularning ongida shakllanadi. Vatanparvarlik, ikkinchidan, sub'yektlarning vatanparvarlikka bo'lgan ehtiyojlaridan iborat. Vatanparvarlik, uchinchidan, vatanparvarlikka oid ehtiyoj va manfaatlarini anglash, ya'ni vatanparvarlik ongini o'z ichiga oladi. Vatanparvarlik, to'rtinchidan, uchinchi komponent – vatanparvarlik ongining uzviy davomi sifatida vatanparvarlikka oid qarash, tamoyillar,

muassasalar va kishilarni ijod qilish, vatanparvarlik ruhida tarbiyalashdan iborat. Vatanparvarlik, beshinchidan, ushbu ijod qilish va tarbiyalash natijalari – vatanparvarlikka oid qarash, tamoyillari, muassasa va vatanparvarlik e'tiqodiga ega kishilardan iborat. Va nihoyat, vatanparvarlik, oltinchidan, vatanparvarlikka oid e'tiqodning kishilar xatti-harakatida namoyon bo'lishlaridan iborat.

Vatanparvarlikning ushbu substansional komponentlariga ham ongillik va maqsadga muvofiqlik xosdir. Ushbu holatning o'ziyoq uni madaniy hodisa deb hisoblashga asos bo'ladi. Endi vatanparvarlikning shakllanishi substansional komponentlarining tahliliga o'taylik. Ulardan birinchisi vatanparvarlik sub'yektidir. Vatanparvarlik sub'yekti tarixiy aspektda urug'-qabila, elat (xalq), millat va xalqlar, millatlar birliklari bo'lishlari mumkin. Va ushbu mikrobirliklar ichida alohida inson va uning mikrobirliklaridan biri – mehnat jamoasi ham vatanparvarlikning alohida, maxsus sub'yekti bo'la oladi. Oila esa insonlarning mikrobirligining bir ko'rinishi sifatida vatanparvarlik manbai bo'lib xizmat qiladi. Urug', qabila, elat (xalq) va millat kishilarning tarixiy makrobirligidir. Tadqiqotchilardan M.M.Kuchukov fikricha, vatanparvarlikning qaror topishi ibtidoiy jamoa farmatsiyasining emirilishi bilan sotsial-sinfiy struktura, davlat shakllanishi davrida, bir butun alohida sotsial-tarixiy birlik (yurt) va qonqardoshlik aloqalaridan sotsial – iqtisodiy, siyosiylik aloqalariga o'tishni aks ettirishda yuz berdi.

Vatanparvarlikning birinchi tarixiy tipi asosiy ishlab chiqarish vositalari xususiy mulkchilikka asoslangan, ijtimoiy munosabatlar antagonistik tus olgan, ijtimoiy taraqqiyot (progress) sinfiy kurash natijasida yuz bergan kishilik jamiyati rivojlanishining davri uchun xarakterlidir"[2, 6-7] Ushbu keltirilgan fikrlardan so'ng quyidagi savollar yuzaga keladi. Ibtidoiy jamoa tuzumi davrida qabilalar o'rtasida yurt uchun kurashishlar bo'lmaganmi?! Eropada Uyg'onish va Yangi davrlarda Amerika qit'asida yashovchi tub joy aholi – indets qabilalarining o'z ona yurti uchun mustamlakachilarga qarshi kurashlari, jasorat ko'rsatishlari ular uchun vatanparvarlik emasmi?! Yoki ona yurtimizga oid qadimgi davr ma'lumotlaridan, grek tarixchisi Geradotning "Tarix" nomli kitobida To'marisning, grek tarixchisi Poliennning "Harbiy hiylalar" asarida Shiroqning jasoratiga oid fikrlarni keltirish ham o'rinlidir. Vatanparvarlik faqat sinflar kurashi bilan bog'liq his-tuyg'umi?! Vatanparvarlikning faqat antagonistik va sotsialistik tiplari mavjud deb tushunish, cheklangan fikr emasmi?! Axir sinflar va sotsial qatlamlar millat ichidagi kishilarning mehnat faoliyatiga ko'ra bo'linishlari-ku?!

M.M.Kuchukovning vatanparvarlikning sub'ektiga oid yana quyidagi fikrlariga e'tibor bering: "Har qanday formatsiyada vatanparvarlik sub'ekti har xil sinf va sotsial guruhlarining ichki differensiyalashgan, uning stprukturasi o'zgaruvchan va harakatchan konkret – tarixiy birligi sifatida shakllanadi. Ayni shu davrda har bir tarixiy davr muayyan sinf, sotsial guruhni vatanparvarlik sub'yekti yadrosi sifatida ilgari suradi. Shunga o'xshash birlikning shakllanishi vatanparvarlik mafkurasining shakllanishi bilan bog'liq qator bosqichlar orqali yuz beradi. Birinchi bosqichda ona yurtga munosabatni aks ettiruvchi ijtimoiy-ruhiy qurilma, his-tuyg'u, tasavvurlarning shakllanishi yuz beradi. So'ngra shakllanayotgan birlikning yadrosi sifatida anglangan sinfiy manfaaatlar asosida vatanparvarlik mafkurasini yuzaga keltiradi. Keyingi bosqichda u sinfiy kurash rivojlanishi bilan sinfiy manfaatlarga shu asosda ichki ijtimoiy munosabatlarni o'zgartirishdan manfaatdor bo'lgan boshqa sinf, sotsial guruhlarini birlashtirib, umumiy shakl berishga harakat qiladi. Xuddi shu bosqichda sinfiy mafkura vatanparvarlik maqomiga ega bo'ladi" [2, 16-17]. Unda u totalitar yo'l bilan birlashtirilgan sovet xalqi degan

birlikka va “butun dunyo proletarlari birlashgiz” degan kommunistik g’oyaga qarshi chiqqan bo’lar edi-da! Unda o’z-o’zidan milliy istiqlol to’g’risidagi fikrlarni aytishga to’g’ri kelar edi-da!

Inson va uning birliklari, xususan, millat vatanparvarlikning sub’yektlaridir. Millatning sotsial-sinfiy guruhlariga, demografik guruhlariga, shahar va qishloq kabi hududiy guruhlariga bo’linishlari vatan, ona-yurt, uning xalqi, jumladan, ota-onasiga sadoqati ruhiyati darajalarini keltirib chiqarmaydi. Holbuki, M.M.Kuchukovning fikricha, kambag’al sinfda vatanparvarlik kuchli va yuqori bo’ladi, aksincha, mulkdorlarda bu hissiyot past bo’ladi. Bu fikrning noto’g’riligini ko’plab tarixiy faktlar inkor qiladi. Xo’sh, Jaloliddin Manguberdi so’nggi Xorazm shohi emasmi-di?! Ota-ona, ona-yurt har qanday ijtimoiy guruh sinf, har qanday demografik, har qanday qishloq va shahar aholisi vakili uchun muqaddasdir. Sinflar, manfaatlar vatanparvarlik mafkurasini yuzaga keltiradi, degan g’oya be’mani va noilmiydir. Inson va uning birliklari vatanparvarlik g’oyasining yaratuvchilari va avlodlardan avlodga tashuvchilardir. Ularsiz vatanparvarlik hech narsadir. Bunda insonning mikrobirliliklari – oila va mehnat jamoalari, mikro hududiy bog’lanish, mahalla, ota-ona va keksalarning o’rni benihoyadir. Demak, inson va uning birliklari, ulardagi sotsial-sinfiy, demografik, yashash joyi kabi ko’rinishlardagi guruhviy bog’lanishlar vatanparvarlikning sub’yektlaridir va uning birinchi substansional komponentlaridir. U yoki bu sinfga mansub kishida vatanparvarlik kuchli bo’ladi yoki aksincha, u yoki bu sinfga mansub bo’lmasa vatanparvarlik kuchsiz bo’ladi, degan xulosalar noilmiydir.

Muayyan geografik makonda tug’ilib shakllangan aql va umuman, kishilarning tarixiy birliklari vatanparvarlik sub’yektlari ekan, bu vatanparvarlik faoliyati, avvalombor, muayyan individlar orqali - muayyan bioijtimoiy mavjudot-insonlar orqali amalga oshadi. Vatanparvarlik faoliyati mikroguruhlar darajasida ham amalga oshadi. Masalan, Katta Farg’ona kanalining qurilishi yoki Panfilovchi diviziyasining Moskva shahrini fashistlardan himoya qilish bunga misol bo’la oladi. Shuningdek, bunga misol qilib, harbiy xizmatchilarning ayollarini ishga, xususan, harbiy ishga jalb qilish jarayonini ham olish mumkin[3, 36]. Vatanparvarlik kishilarning makrobirlilik darajalaridan biri – elat (xalq) darajasida ham yuz beradi. Bunga misol sifatida 1916 yildagi Jizzax qo’zg’olonini ham olish mumkin. Bu qo’zg’olon mustamlakachilikka qarshi isyon edi. Ammo vatanparvarlik millat yoki kichik mehnat jamoasi darajasida bo’ladimi yoki yo’qmi, bundan qat’i nazar, kishilarning har qanday mikro va makrobirliliklari alohida-alohida individ – insonlar, muayyan miqdordagi – sonli kishilar guruhlaridan iborat. Agar bu alohida ko’rinishdagi insonlar ham jismoniy, ham ma’naviy jihatdan etuk bo’lmas ekan, vatanparvarlik faoliyati yuz bermaydi. Inson - bioijtimoiy madaniy hodisa. Agar yakka inson va umuman millat, aholi biologik jihatdan sog’lom bo’lmas ekan, qanday qilib undan jasoratni, Vatan himoyasini kutish mumkin?!

Vatanparvarlik tarbiyasi, avvalo, oiladan boshlanadi. U bola ongiga yoshligidanoq singdirilmog’i lozim. Oilada bolalarga tarbiya berishda Vatanga hurmat, muhabbat tuyg’usini uyg’otmoq kerak. Oila kishilarning mikrobirligi sifatida nafaqat vatanparvarlikning manbai, balki shu bilan birga sotsial asosi ham hisoblanadi. Chunki oilada sog’lom avlodni, bo’lg’usi vatanparvarlarni etishtirish yuz beradi. Daryolar irmoqlaridan paydo bo’lgani kabi, ma’naviy kamolot ham birinchi navbatda ana shu oilalarda, so’ngra bog’cha va maktablarda, o’rta va oliy o’quv yurtlari, mehnat jamoalari hamda mahallalarda amalga oshiriladigan tarbiya natijasida tarkib topadi. Bir-biri bilan bog’langan tarbiya maskan-omillari, vositalari va usullari orqali milliy ong, milliy o’z-o’zini anglash, undan faxrlanish e’tiqodi, xususan, vatanparvarlik e’tiqodi shakllanadi. Buning uchun farzand nasliy jihatdan jismonan sog’lom, baquvvat va Vatan

himoyasiga qobil bo'lishi kerak. Buning uchun oila – ota-ona va undagi muhit ham sog'lom bo'lishi kerak. Sog'lom bolaning dunyoga kelishi otaning ham qoni toza, tani va ruhi sog'lom bo'lishiga bog'liq, boshqacha aytganda, oilada sog'lom go'dak kulgusi yangrashi uchun ona ham, ota ham sog'lom va ahil bo'lishi kerak.

Inson va uning makrobirligi millat hozirgi kunda ham jamiyat yadrosi –madaniy borliqning yaratuvchisi va avloddan-avlodga tashuvchisi ekan, demokratik fuqarolik jamiyati sari ketayotgan jamiyatimizning quruvchisi –bunyodkori ekan, har bir inson, farzand, avvalo, biomadaniy hodisa ekan, nasliy jihatdan sog'lom bo'lishi kerak.

Sog'lom insongina fidoyilik qila oladi, chunki uning tanasi sog'lom ekan, unda ma'naviy jihatdan yuksalishga imkoniyat bo'ladi, sog'lom insongina ham jismonan, ham ma'naviy jihatdan jasorat ko'rsata oladi. "Shu nuqtai nazardan qaraganda, Urganchni bosqinchilardan himoya qilishda bayroq tutib jon bergan Najmiddin Kubroning qaxramonligida, dunyoni to'fondek bosgan Chingizxon qo'shiniga qarshi o'n yil muttasil mardona kurash olib borgan Jaloliddin Manguberdining jangovar ruhida, yurtimizni istilochilardan ozod qilib, buyuk davlat barpo etgan Amir Temur bobomizning bunyodkorlik salohiyatida ham ma'naviy jasorat tuyg'usi buyuk va ustuvor ahamiyat kasb etgani shubhasiz, albatta"[4, 163].

Muhokama

Bugungi kunda ijtimoiy adolat qoidalarini ro'yobga chiqarish, aholining eng nochor qatlamlari: keksalar, nogironlar, etim-yesirlar, ko'p bolali oilalar, o'quvchi-yoshlarning davlat tomonidan ijtimoiy muhofaza etilishi O'zbekiston rahbariyati olib borayotgan siyosatning negizidir. Taraqqiy etgan demokratik mamlakatlarda insonni ijtimoiy muhofaza qilish ishiga muhim ahamiyat omildir. Bizning sharoitimizda bu siyosat fuqarolar totuvligini saqlab qolishning ham o'ziga xos kafolatidir.

O'zbekistonning kelajagi buyuk davlatga aylanishi, mustaqilligimizning taqdiri milliy isiqlohimiz posbonlari bo'lgan yoshlarimizning kuch-g'ayratlari, aql-idroklari, nazariy va amaliy tayyorgarliklari, aqliy, jismoniy, madaniy-ma'rifiy kamolotlariga bog'liq ekanligi o'z-o'zidan tushunarlidir. Yoshlar Vatanimizning, millatimizning kelajagidir. Hozirgi avlod Vatanimiz taqdirini yoshlarga ishonib topshiradi. Buning uchun yoshlar zimmalariga yuklanayotgan yuksak mas'uliyatni chuqur his qilishlari, unga munosib bo'lishlari zarur. Bunday e'tiqod ham maqsadli ma'rifiy-tarbiyaviy ishlar natijasida shakllanadi.

O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti I.A.Karimovning Vatan manfaati, mustaqillik manfaatini hamma narsadan ustun qo'yadigan, qalbida o't va erk tuyg'usi jo'shib turgan g'ayratli kadrlarga alohida e'tibor berib kelayotganligi, bunday toifadagi odamlarga katta umid va ishonch bilan qarab, qo'llab-quvvatlayotganligi bejiz emas, albatta. "Bunday toifadagi yuragida o'ti bor, serg'ayrat odamlar, yoshlar fidoyi va vatanparvardir, - lekin ular hali g'o'rroq, tajribasi kamroq. Biz ishimizda mana shu keyingi toifaga tayanmoqchimiz. Bunda ko'kragini qalqon qilib, og'ir paytda xalqi uchun ishlaydiganlar kam. Ko'proq harakatchan, vatanparvar, yurtparvar, intilishi zo'r, kuyinib gapirib, hayotda yonib yashaydigan, bezovta, jonkuyar, odamlar bilan ishlashga men tayyorman, bugungi kamchiliklarni engishga jonini tikkan, irodasi mustahkam yosh avlodga tayanamiz. Ularga har tomonlama yo'l ochib berishga tayyormiz. Shunday odamlar bilangina maqsadimizga etamiz"[5: 86]. O'zini Vatan farzandi deb hisoblagan yoshlarimiz uning moddiy, ma'naviy boyliklarini asrab-avaylashi, ularning yanada ko'payishi, rivojlanishi uchun, vatanning mudofaa qudratini mustahkamlashga, uning xalqaro obro'-e'tiborining oshishiga o'ta mas'uliyat bilan o'zining munosib hissasini qo'shib borish zarur.

Vatan farzandi bo'lishdek sharaf insondan yuksak aql-zakovatni, ma'naviyatni, fidoyilik mas'uliyatini talab qiladi.

Vatanning etuk ma'naviyatli, fidoyi, mas'uliyatli farzandlarini kamol toptirish, ko'pgina ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy, tarbiyaviy omillar bilan bog'liq bo'lib, katta mehnat talab qiluvchi murakkab vazifadir. Istiqlolni Vatan farzandlari qo'lga kiritadilar, endi esa istiqlol Vatan farzandlarini kamol toptirishga xizmat qiladi. Respublikamiz olimlari, barcha kasbdagi ziyolilar, tarbiyachilarning hozirgi vazifasi yoshlarda Vatanga mehr, fidoyilik, vatanparvarlik sifatlarini, mas'uliyatini kamol toptirishdir. Yosh avlodda vatanparvarlik, mehnatsevarlik, tashabbuskorlik tuyg'usini shakllantirishda qator tadbirlarning o'z o'rinlari bor. Jumladan, bu borada O'zbekiston Oliy Kengashining 1991 yil 20 noyabrda bo'lib o'tgan sessiyasida "O'zbekiston Respublikasida yoshlarga oid davlat siyosatining asoslari to'g'risida" qonun qabul qilindi. Bu qonunda yoshlarga oid davlat siyosatining maqsadi shunday belgilanadi: "Yoshlarga oid siyosat O'zbekiston Respublikasi davlat faoliyatining ustuvor yo'nalishi bo'lib, uning maqsadi yoshlarning ijtimoiy shakllanishi va kamol topishi, ijodiy iqtidori jamiyat manfaatlari yo'lida imkoni boricha to'la-to'kis ro'yobga chiqarish uchun ijtimoiy-iqtisodiy, huquqiy, tashkiliy jihatdan shart-sharoit yaratish hamda ularni kafolatlashdan iboratdir"[6]. Ushbu jumladan yoshlarga oid davlat siyosatini amalga oshirishga mo'ljallangan tashkiliy tadbirlar ham ko'zda tutilgan, bular yoshlarimizda vatanparvarlik his-tuyg'usini va vatanparvarlik faoliyatini shakllantirishda yordam beradi.

Shunday qilib, inson va uning birliklari, xususan, millat vatanparvarlikning bosh substansional komponenti sub'yektlaridir. Ularsiz vatanparvarlikning navbatdagi substansional komponentlari ham yuz bermaydi. Faqat ham jismonan, ham aqlan barkamol insondan haqiqiy vatanparvar etishib chiqadi. Yoshlarni shu maqsadda tarbiyalash hozirgi kundagi asosiy vazifalardandir. Shunday ekan, bizning asosiy boyligimiz, rivojlangan davlat tuzishga olib boradigan yo'ldagi asosiy tayanchimiz – insondir. Yuksak malakali va yuksak ma'naviyatli insondir.

Xulosa

Xullas, Vatanparvarlik, substansional aspektda, birinchidan, o'z sub'yektiga ega. U sub'ektsiz hech narsadir. Vatanparvarlik, ikkinchidan, sub'yektlarning vatanparvarlikka bo'lgan ehtiyojlaridan, uchinchidan, vatanparvarlikka oid ehtiyoj va manfaatlarini anglash, ya'ni vatanparvarlik ongini o'z ichiga oladi. Vatanparvarlik, to'rtinchidan, uchinchi komponent – vatanparvarlik ongining uzviy davomi sifatida vatanparvarlikka oid qarash, tamoyillar, muassasalar, ijod qilish va kishilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashdan iborat. Vatanparvarlik, beshinchidan, ushbu ijod qilish natijalari – vatanparvarlikka oid qarash, tamoyillar, muassasa va vatanparvarlik e'tiqodiga ega kishilardan iborat. Va nihoyat, vatanparvarlik, oltinchidan, vatanparvarlikka oid e'tiqodning kishilar xatti-harakatida namoyon bo'lishlaridan iborat. Vatanparvarlikning ushbu substansional komponentlariga ham onglik va maqsadga muvofiqlik xosdir. Ushbu holatning o'ziyoq uni madaniy hodisa deb hisoblashga asos bo'ladi.

Jamiyat yadrosi – madaniy borliqni yaratish ijtimoiy hayotning barcha sohalarida bunyodkorlik xususiyatiga ega bo'ladi, qadriyatli xususiyatga ega bo'ladi. Bu holat muayyan kishilarning uyushuvini va demakki, o'z-o'zidan harakatga ega sistema – jamoani taqozo etadi. Bu o'z-o'zidan harakat xususiyatiga ega sistema ko'rinishidan ijtimoiy hayotning barcha sohalaridagi mikro jamoalar va mamlakat darajasida makrojamoa, jumladan, millatning bunyodkorlik faoliyati fidoyilik va jasoratdan iborat ona yurtga sodiqlik, ya'ni vatanparvarlikni

bir butun institut yoki nisbiy bir butunlikka ega zaruriy sistema sifatida taqozo etadi va keltirib chiqaradi. Vatanparvarlikning bir butun sistema tashkil etishi ham qonuniyatli madaniy hodisa sifatida o'z-o'zidan tashkil etishning, o'z-o'zini boshqarishning va o'z-o'zidan rivojlantirishning biridir.

Agar kishilarimizning faoliyatida vatanparvarlik e'tiqodlari namoyon bo'lsa, u vatanparvarlikka bo'lgan ehtiyoj – zaruriyatga mos keladi, natijada vatanparvarlar ezgu maqsadlar yo'lida birlashadi, jamiyat faollashadi. Bu muvofiqlik tufayli vatanparvarlik har kuni, har doim doraviy aylanishda davom etaveradi.

Shunday qilib, vatanparvarlikning substansional komponentlari va qonuniyatlarini bilish sohaga oid ma'naviy-ma'rifiy ishlarni to'g'ri va ilmiy tashkil etishda muhim ahamiyatga egadir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. Niyati ulug' xalqning ishi ham ulug', hayoti yorug' va kelajagi farovon bo'ladi // Shavkat Mirziyoyev O'zbekiston Qurolli Kuchlari tashkil etilganining 27 yilligi va Vatan himoyachilari kuni munosabati bilan bayram tabrigi. Tom 3. – Toshkent: "O'zbekiston", 2019. 373 b.
2. Кучуков М.М. Исторический тип патриотизма. Автореф. дисс. ...канд., филос., наук. – Ростов-на Дону, 1984.
3. Samarov R.S. Qurolli kuchlar tizimining feminizatsiyalashuvi: rivojlanishning va ijtimoiy mexanizmi (O'zbekiston Qurolli kuchlar misolida). Fals. fan. dokt. .. diss. avtoreferati. – T.: 2005.
4. Karimov I.A Yuksak ma'naviyat-engilmas kuch. -T.: "Ma'naviyat", 2008.
5. Karimov I.A. Biz fidoyi vatanparvarlarga tayanamiz // Istiqlol va ma'naviyat. – T.: "O'zbekiston", 1994.
6. O'zbekiston Respublikasida yoshlarga oid davlat siyosatining asoslari to'g'risida Qonun. "O'zbekiston ovozi" gazetasi. 1992 yil 28 yanvar.
7. Гаффарова, Г. (2023). Молодежного Сознания В Цифровом Обществе. *Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture*, 4(2), 13-17.
8. Gaffarova, G. (2023). Transformations of youth consciousness in a digital society. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 02 (118), 1-5.
9. Gaffarova, G.G. Transdisciplinary paradigm: a philosophical analysis. *Scientific Bulletin of Namangan State University*. 7, 206-213.

4	Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida axborot texnologiyalarini o'qitishdagi muammolar va yechimlar	
	Baymuratova I.V.....	148
5	Mutolaa madaniyatini shakllantirishda kutubxona va yangi axborot texnologiyalarining o'rni	
	Abdulazizov A.H.....	152
6	Uzbekistanda rahbar ayollar imijini oshirishning ob'yektiv va sub'yektiv shart-sharoitlari	
	G'afurova M.A., G'affarova G.G.....	159
7	Ekologik xavfsizlik sohasidagi xalqaro hamkorlikning institutsional mexanizmlari	
	Hayitov J.....	165
8	Патриотизм и верность воинскому долгу – как основное качество военнослужащего	
	Абдулхаев А.А.....	171
9	Markaziy Osiyo davlatlari hamjihatligi va birligining ijtimoiy-falsafiy jihatlari	
	Haydaraliev Sh.....	175
10	Global inqiroz sharotida ekologik xavfsizlikni ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari	
	Alikulov X.A.....	179
11	Нравственный идеал и патриотическое воспитание студентов в современном обществе	
	Хатамова Р.З.....	185
12	Jamiyatda g'oyaviy birdamlikni ta'minlash zaruriyati	
	Sayidov M.X.....	189
13	Ekologik dunyoqarashni rivojlantirishda milliy va umuminsoniy manfaatlar birligi	
	Quyliyev T.....	194
14	Понятие и особенности "Глубоких фейков"	
	Ибрахимов Б. Б.....	201
15	Jamiyatni demokratlashuv jarayonlarida ijtimoiy innovatsiyalarning roli	
	G'apparov E.O.....	206
16	Barkamol inson vatanparvarlikning bosh substansional komponenti-sub'yekti sifatida	
	Kalkonov E.T.....	212
17	Globalashuv jarayonida shaxs erkinligi tamoyillari	
	Qandov B.M.....	219

10.00.00

FILOLOGIYA FANLARI
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
PHILOLOGICAL SCIENCES

1	O'zbek tilida sinonimiya munosabatini vujudga keltiruvchi omillar	
	Xakimova M.K.....	227
2	Zamonaviy o'zbek tilini tillararo integratsiyasi	
	Yuldashev M.M.....	236